

W S P Ó Ł C Z E S N E M E D I A

W A R T O Ś C I W M E D I A C H

W A R T O Ś C I M E D I Ó W

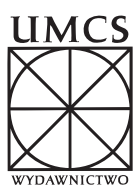
W W M M

T O M P I E R W S Z Y

WARTOŚCI
W
MEDIACH

WYDAWNICTWO UNIwersytetu MARIi CURIE-SKŁODOWSKIEJ

WARTOŚCI
W
MEDIACH

W S P Ó Ł C Z E S N E M E D I A
WARTOŚCI W MEDIACH – WARTOŚCI MEDIÓW

T O M P I E R W S Z Y

WARTOŚCI
W
MEDIACH

POD REDAKCJĄ
Iwony Hofman i Danuty Kępy-Figury

WYDAWNICTWO UNIwersytetu MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
LUBLIN 2014

RECENZENCI

dr hab. prof. AGH Ignacy Fiut
dr hab. prof. UWM Mariusz Rutkowski

REDAKCJA
Anna Marszał

REDAKCJA TECHNICZNA
Roman Fiut

PROJEKT OKŁADKI I STRON TYTUŁOWYCH
Krzysztof Rumowski

SKŁAD
Jadwiga Szczotka-Fabisiak

© Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014

DRUK
„Elpil”, ul. Artyleryjska 11, 08-110 Siedlce

ISBN: 978-83-7784-453-3

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

20-031 Lublin, ul. Radziszewskiego 11, tel. 81 537-53-04

www.wydawnictwo.umcs.lublin.pl

e-mail: sekretariat@wydawnictwo.umcs.lublin.pl

Dział handlowy: tel./faks 81 537-53-02

Księgarnia internetowa: www.wydawnictwo.umcs.eu

e-mail: wydawnictwo@umcs.eu

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
<i>Małgorzata Adamik-Szysiak</i>	
Komercjalizacja mediów publicznych – studium przypadku Telewizji Polskiej SA	11
<i>Ilona Biernacka-Ligęza</i>	
Praca lokalnego dziennikarza	27
<i>Joanna Budkiewicz-Żeberska</i>	
Grzeczność językowa dziennikarzy politycznych w TVP na przykładzie powitań kierowanych do widzów i gości programów	49
<i>Ewa Bulisz</i>	
Wartości i wartościowanie w prasie poradnikowej dla kobiet na przykładzie miesięcznika „Dobre Rady”	67
<i>Bożena Dusza</i>	
Człowiek mądry i dobry czy bezmyślny hedonista? Rzec o wartościach w prasie młodzieżowej	79
<i>Beata Jarosz</i>	
Błędy językowe w relacjach sportowych, czyli o (nie)wzorcowości języka w mediach	89
<i>Krzysztof Kaszewski</i>	
Wartości w hasłach reklamowych polskich stacji radiowych	107
<i>Wioletta Kochmańska</i>	
Wartości w świecie dziecka w świetle przekazów wybranych tekstów kampanii społecznej w internecie	125
<i>Maria Krauz</i>	
Obraz przyjaźni w prasie	143

Justyna Maguś

Między informowaniem a sprzedawaniem newsów. Tabloidyżacja mediów
na przykładzie sprawy „matki Madzi” 163

Ewa Maj

Wartości polityczne w filmach fabularnych: przypadek Polski Ludowej 175

Michał Okseniuk

Człowiek czy inicjały? Media wobec afery w Akademickim Radiu Centrum . . . 189

Paulina Olechowska

Dialog międzynarodowy: o wartościach w mediach i wartościowych mediach
na przykładzie tekstów prasowych z polsko-niemieckiego pogranicza 205

Magdalena Pataj

Zdrowie jako wartość – analiza wybranych kampanii społecznych 221

Grzegorz Ptaszek

Wartości w mediach a kompetencje medialne w zakresie krytycznego odbioru
i rozumienia przekazów medialnych 235

Anna Małgorzata Pycka

Trwałe wartości w ulotnym eterze – charakterystyka radiowej Trójki 247

Robert Słabczyński

Wartości eksponowane w telewizyjnych programach rozrywkowych z gatunku *talent
show* i językowe sposoby ich wyrażania 261

Magdalena Trysińska

Świat na opak, czyli o roli dzieci i dorosłych w filmach animowanych 275

DIALOG MIĘDZYNARODOWY: O WARTOŚCIACH W MEDIACH I WARTOŚCIOWYCH MEDIACH NA PRZYKŁADZIE TEKSTÓW PRASOWYCH Z POLSKO-NIEMIECKIEGO POGRANICZA

Wprowadzenie

W Europie Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych dyskusja na temat wartości w mediach rozgorzała w drugiej połowie ubiegłego wieku. W państwach byłego bloku wschodniego debata na ten temat została zapoczątkowana pół wieku później (na początku XXI stulecia), a sprowokowały ją kwestie ekonomiczne – postępująca komercjalizacja mediów i konsumeryzm przekazów medialnych. Najważniejszym jej wątkiem są rozważania nad rolą i znaczeniem mediów publicznych (także mediów komercyjnych) w państwach demokratycznych. Media, biorąc pod uwagę ich polityczne czy geograficzne usytuowanie, dzielą się przede wszystkim na regionalne i lokalne, w tym również te funkcjonujące na obszarach pogranicza, i wypełniają złożone funkcje w życiu społecznym. Każdy przekaz medialny opiera się na przyjęciu pewnych wartości, idei, które – świadomie lub nie – są przez autora, wydawcę czy właściciela mediów kreowane, powielane, utrwalane, kształtując światopogląd ich odbiorców. Na pytanie *Jakie to wartości?* trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Wydaje się, że dzisiaj, w dobie komercjalizacji mediów, tracą one status „lustra rzeczywistości”, nie odbijają się w nich bowiem w pełni skomplikowana rzeczywistość społeczna, znacznie częściej widoczna jest nadreprezentacja tych idei i wartości, które służą osiągnięciu rynkowych celów właścicieli mediów (zwiększenie sprzedaży wydań prasowych, wzrost słupeków słuchalności i oglądalności).

Zaprezentowane w artykule rozważania wyrosły z zainteresowania autorki obrazem polsko-niemieckiego pogranicza na łamach prasy regionalnej. Dialog międzynarodowy czy inaczej – międzykulturowy dotyczy bowiem wartości, zatem nigdy nie jest neutralny. Niniejszy artykuł jest nie tyle próbą określenia wartości prezentowanych w polskiej i niemieckiej prasie, ile stawia sobie za cel wskazanie funkcji środków masowego przekazu uczestniczących w komunikacji międzynarodowej/międzykulturowej, wpisanej w funkcjonowanie każdego pogranicza, rozumianego jako „obszar, który stanowi przedmiot wpływów i wzajemnego przenika-

nia się zjawisk kulturowych dwu sąsiadujących narodów”¹. Istotnym elementem prowadzonych rozważań jest założenie, że podstawą każdego transgranicznego poznania i zrozumienia jest dialog.

Transgraniczny przegląd prasy

Pogranicza są doskonałym polem eksploracji naukowej – również tej medioznawczej, gdyż – jak podkreślił to Jan Nikitorowicz – są obszarem „różnicowań, inności i odmienności, gdzie możemy porównywać, odkrywać, wskazywać zdziwienie, negocjować”². I pomimo że komunikacja międzykulturowa jest wymuszona przede wszystkim kontaktami bezpośrednimi (*face to face*), to – jak zauważył Tomasz Goban-Klas – kontakty zapośredniczone przez różnego rodzaju środki masowego przekazu stają się obecnie dominującą formą kontaktów społecznych, również na pograniczu³. Jednym z elementów świata wartości mediów jest sposób opisywania rzeczywistości, szczególnie interesujący na obszarach transgranicznych, gdzie występujące relacje MY–ONI/OBCY/INNI naturalnie dążą do kreowania medialnych stereotypów. Te stereotypizowane opisy nader często wykorzystują język wrogości, przez co zanikają w nich uniwersalne wartości, takie jak: humanitaryzm, tolerancja, prawda, wolność, sprawiedliwość, jedność, dialog itp. Jednocześnie rodzi się pytanie, czy we współczesnych mediach są one jeszcze w ogóle obecne.

Do analizy wykorzystano publikacje prasowe, które ukazywały się na łamach polskiej i niemieckiej „Transodry” w pierwszej połowie 2013 roku. Tradycje „Transodry” sięgają początków lat 90. ubiegłego wieku, kiedy to w Brandenburgii powstało Polsko-Niemieckie Towarzystwo Brandenburgii (DGP), które stało się założycielem Polsko-Niemieckiego Klubu Dziennikarzy „Pod Stereo-Typami” – do dziś jedynej formy współpracy dziennikarzy z obydwu krajów. Towarzystwo podejmuje działania, których celem jest wzmocnienie polsko-niemieckiego zbliżenia, również w jego medialnym wymiarze. Jednym z takich działań było zainicjowanie wydawania (w latach 1993–2001) dwujęzycznego biuletynu „Transodra”, w którym podejmowano kwestie społeczno-gospodarcze w wymiarze regionalnym i lokalnym; tytuł miał służyć integracji polskiego i niemieckiego obszaru pogranicza. Ponadto Polsko-Niemiecki Klub „Pod Stereo-Typami”,

¹ A. Sakson, *Mazury – społeczność pogranicza*, Instytut Zachodni, Poznań 1990, s. 23.

² J. Nikitorowicz, *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*, Trans Humana, Białystok 1995, s. 11.

³ T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, WN PWN, Warszawa 2004, s. 294.

we współpracy z Urzędem Miasta Szczecin, a następnie z Ośrodkiem Integracji Europejskiej w Szczecinie, co dwa miesiące wydawał przegląd regionalnej i lokalnej polskiej i niemieckiej prasy pogranicza pod nazwą „Transodra Ekstra. Wzdłuż i w Poprzek Granicy”. Ograniczenie dofinansowania działalności towarzystwa wymusiło zaprzestanie wydawania biuletynu w formie drukowanej. Obecnie przegląd prasy ukazuje się na wortalu www.transodra-online.net, będącym jedyną dwujęzyczną stroną internetową z serwisem prasowym, w którym publikują teksty krajowi i regionalni dziennikarze od wielu lat zajmujący się polsko-niemiecką tematyką. Najciekawsze polskie publikacje prasowe ukazują się w „Przeglądzie Prasy Transodra” (w wersji niemieckojęzycznej); teksty pochodzą z dzienników regionalnych województw zachodniopomorskiego i lubuskiego: „Kuriera Szczecińskiego”, „Dziennika Pomorza Zachodniego – Głosu Szczecińskiego”, „Gazety Lubuskiej”, z lokalnych dodatków (szczecińskiego, gorzowskiego i zielonogórskiego) do „Gazety Wyborczej”; są zamieszczone także materiały z rozgłośni regionalnych radia publicznego (Polskiego Radia Szczecin, Radia Zachód). Najciekawsze materiały z prasy niemieckiej ukazują się z kolei w „Transodra Presseschau” (w wersji polskojęzycznej) i pochodzą z dzienników regionalnych landów Meklemburgii-Pomorza Przedniego i Brandenburgii: „Nordkurier”, „Märkische Oderzeitung”, „Lausitzer Rundschau”, „Ostsee Zeitung”.

Umieszczanie przeglądu prasy polskiej i niemieckiej na portalu internetowym nadaje tradycyjnym publikacjom prasowym nowy wymiar, pokonuje bowiem dwie podstawowe bariery komunikacji, które ograniczają tradycyjne wydania prasy, a mianowicie czas i przestrzeń. Te publikacje prasowe są doskonałym materiałem do analizy warsztatu dziennikarzy, są bowiem przygotowywane przez osoby⁴ zajmujące się od wielu lat tematyką polsko-niemiecką. Portal daje także możliwość prowadzenia stałego dialogu między twórcami a czytelnikami, którzy mają możliwość wyrażenia swoich oczekiwań i opinii.

Zagraniczne publikacje prasowe dotyczące Polski i Polaków są ciekawym obszarem badań, dają możliwość analizy własnego obrazu w przekazach medialnych formułowanych przez INNYCH. Dzięki temu możliwe jest nowe spoj-

⁴ Wśród polskich dziennikarzy należy wymienić: Dariusza Barańskiego („Gazeta Wyborcza Gorzów”), Beatę Bielecką („Gazeta Lubuska”), Piotra Jendroszczyka („Rzeczpospolita”), Roberta Ryssa („Gazeta Chojeńska”), Ewę Siedlecką („Gazeta Wyborcza”), Bogdana Twardochleba („Kurier Szczeciński”), Bartosza T. Wielińskiego („Gazeta Wyborcza”), Marcina Wojciechowskiego („Gazeta Wyborcza”), Pawła Wrońskiego („Gazeta Wyborcza”). Wśród dziennikarzy niemieckich najczęściej swoje teksty publikują m.in.: Julian Bartosz („Neuses Deutschland”), Paul Flücker („Der Tagesspiegel”), Gerhard Gnauck („Die Welt”), Frank Herold („Berliner Zeitung”), Knut Krohn („Frankfurter Rundschau”), Gabriele Lesser („Jüdische Allgemeine”), Roland Semik (www.slubice24.pl), Dietrich Schröder („Märkische Oderzeitung”).

rzenie na utrwalone schematy postrzegania i oceniania Polaków przez naszych sąsiadów.

„Transodra” jest nie tylko źródłem wiedzy na temat kraju sąsiada, ale i miejscem spotkania⁵ dwóch odmiennych kultur. Publikujący w niej artykuly dziennikarze zajmują się aktualnymi problemami mieszkańców polsko-niemieckiego pogranicza, piszą o polskiej i niemieckiej polityce, gospodarce, kulturze. Nie pomijają tematów trudnych, opisują sytuacje konfliktowe, dzięki temu proces przezwycięzania stereotypów w myśleniu może następować szybciej.

Wartości w mediach – analiza treści polskiej i niemieckiej prasy

W artykule zostały zaprezentowane wnioski z badań opartych na analizie treści 50 wydań „Transodry” z pierwszego półrocza 2013 roku. W artykule cytowane są jedynie wybrane publikacje prasowe, które autorka uznała za najbardziej reprezentatywne dla przyjętego problemu badawczego. Celem było ukazanie, choć w minimalnym stopniu, różnorodności i rozpiętości badanego fragmentu medialnego obrazu pogranicza.

Na podstawie analizowanych publikacji prasowych można wnioskować, iż wielokulturowość zachodzi wówczas, gdy na gruncie codziennych kontaktów mieszkańcy polskiej i niemieckiej części pogranicza zauważają różnice między sobą, dostrzegają, że „ten drugi” reprezentuje inne wartości, które są dla niego równie istotne. Takie doświadczenie powoduje, że istnieje możliwość dostrzeżenia pozytywnych i negatywnych skutków codziennego funkcjonowania mieszkańców polsko-niemieckiego pogranicza, a przede wszystkim czerpania korzyści z różnorodności (niejednorodności) wartości (cech) obszarów pogranicza.

Spotkanie i poznanie

Dziennikarze obydwu krajów na bieżąco informują swoich czytelników o wydarzeniach z polsko-niemieckiego pogranicza. Szczególną wagę przywiązują do wartości SPOTKANIA, jako tego pierwszego niezbędnego elementu zetknięcia się członków dwóch kultur, warunkującego dalsze poznanie i współpracę. Opisywane są spotkania o zróżnicowanym wymiarze, począwszy od typowo „infrastrukturalnych” (otwarcie w miejscowości Landin odcinka polsko-niemieckiej ścieżki rowerowej⁶; organizacja festynu z okazji otwarcia mostu granicznego w Mescherin⁷;

⁵ J. Mikułowski-Pomorski, *Współczesny problem kulturowości i wielokulturowości w komunikowaniu*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2007, nr 2963, s. 18.

⁶ 150 kilometrów polsko-niemieckiej ścieżki rowerowej, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 17, s. 3.

⁷ Most w Mescherin oficjalnie otwarty, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 21, s. 1.

wzrost liczby pasażerów autobusu kursującego między Frankfurtem a Słubicami⁸), po spotkaniu o charakterze kulturalnym (uroczyste otwarcie Polsko-Niemieckiego Centrum Edukacji i Spotkań na zamku w Trebnitz⁹) czy turystycznym (powstanie wspólnego polsko-niemieckiego projektu pod nazwą „Odra dla turystów 2014”, mającego ożywić turystykę w rejonie pogranicza¹⁰). Z lektury niemieckiej prasy można się dowiedzieć, że rozbudowa połączeń Berlina z polskimi miastami (na przykład ze Świnoujściem) znajduje się na liście inwestycji priorytetowych¹¹, przy czym niemieccy dziennikarze informują o „polskiej” opieszałości w modernizacji trasy kolejowej między Berlinem a Szczecinem¹² czy o braku zainteresowania polskiej strony budową przejścia granicznego na północy powiatu Uckermark¹³.

W komunikacji międzykulturowej spotkanie jest również określane jako zderzenie, które jest warunkiem *sine qua non* wzajemnej komunikacji, a w efekcie prowadzi do poznania. Przykładem takiego, mającego pozytywne konotacje, pojmowania „wspólnoty pogranicza” są przytoczone w niemieckiej prasie wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród niemieckiej części mieszkańców wyspy Uznam przez Krajowy Urząd Kryminalny (Landeskriminalamt) i uniwersytet w Greifswaldzie. Co piąty ankietowany stwierdził, że nie czuje się bezpiecznie w swojej okolicy, a im bliżej granicy z Polską, tym odczuwa większy strach; jednocześnie zagrożenia nie odczuwali ci ankietowani, którzy odwiedzali polską część wyspy¹⁴. Takie zachowania skłaniają zarówno decydentów politycznych, jak i dziennikarzy do inicjowania przedsięwzięć, mających na celu wzajemne poznanie (między innymi został uruchomiony autobus, który udał się w podróż po Polsce, promując niemieckie miasteczko¹⁵).

Współpraca

Ekspozowaną w prasie wartością koegzystencji mieszkańców polskiej i niemieckiej części pogranicza jest współpraca. Ma ona różne wymiary, między inny-

⁸ *Transgraniczny autobus bije rekordy popularności*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 9, s. 4.

⁹ *Polsko-niemieckie centrum spotkań otwarte*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 22, s. 1.

¹⁰ *Statki wycieczkowe przewiozą w lecie pierwszych turystów*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 4, s. 5.

¹¹ *Będzie połączenie kolejowe Berlina ze Świnoujściem?*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 2, s. 1.

¹² *Niemieckie gminy krytykują powolny remont linii kolejowej Berlin–Szczecin*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 2, s. 6.

¹³ *Powstanie nowe przejście graniczne z Polską?*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 13, s. 5.

¹⁴ *Na Uznamie boją się o swoje bezpieczeństwo*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 6, s. 3.

¹⁵ *Cottbus wirbt per Bus in der polnischen Partnerstadt*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 6, s. 8.

mi gospodarczy, stąd w tekstach prasowych dzienników obydwu krajów pojawiły się informacje o współpracy Cottbus i polskiego Gubina w zakresie powołania wspólnego handlu detalicznego, który miałby polegać na otwarciu niemieckiej gospodarki na Polaków, a po polskiej stronie granicy na reklamowaniu niemieckiego miasta Guben¹⁶ czy o korzyściach wynikających z koncepcji utworzenia specjalnej strefy ekonomicznej Słubice–Kostrzyn¹⁷. Konieczność rozwijania współpracy o charakterze ekonomicznym deklarują obydwie strony, przykładem jest powstanie polskojęzycznej wersji portalu internetowego, prowadzonego przez Brandenburgię, mającego na celu ułatwić powrót – jak się okazuje nie tylko byłym mieszkańcom – którzy za pracą opuścili land¹⁸, ale również i Polakom.

Najczęściej jednak dziennikarze opisują współpracę o charakterze edukacyjnym i kulturalnym; media nader często podejmują ten wymiar komunikacji międzykulturowej jako podstawowej wartości kultury i rozwoju wzajemnego dialogu. Polscy i niemieccy publicyści na bieżąco informują więc swoich czytelników o różnorodnych inicjatywach, jak warsztaty „Sprachen der Grenzregion – Języki pogranicza. Niekonwencjonalne metody w nauczaniu języka sąsiada” przeznaczone dla nauczycieli języków sąsiadujących krajów¹⁹ czy powstanie na wyspie Uznam polsko-niemieckiego centrum edukacyjnego, prowadzącego dwujęzyczne nauczanie dzieci i młodzieży na wszystkich poziomach edukacji²⁰. Warto wspomnieć, że samo DGP, wydawca „Transodry”, realizuje projekt „Polski Express”, którego głównym celem jest przeciwdziałanie – często spotykanemu w niemieckich szkołach – negatywnemu obrazowi języka polskiego przez przekazywanie wiedzy oraz wzbudzanie u dzieci i młodzieży pozytywnych doświadczeń, wrażeń i emocji związanych z Polską²¹.

Bilateralna współpraca w zakresie kultury ma szczególne znaczenie dla budowania tożsamości regionalnej, o czym wiedzą polscy i niemieccy dziennikarze, którzy w swoich publikacjach posługują się argumentami świadczącymi o korzyściach z kooperacji. Jak choćby zamieszczenie informacji o podpisanym porozumieniu pomiędzy Teatrem Vorpommern z Greifswaldu a szczecińską Operą na Zamku. Dyrektor niemieckiego teatru – Direk Löschner – tak skomentował to wydarzenie:

¹⁶ *Polacy uratują handel?*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 13, s. 6.

¹⁷ *Wspólna strefa ekonomiczna ożywi region*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 1, s. 8.

¹⁸ *Brandenburgia zachęca byłych mieszkańców do powrotu*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 1, s. 7.

¹⁹ *Szkolenie dla polskich i niemieckich nauczycieli*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 8, s. 9.

²⁰ *Wspólna edukacja na Uznamie*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 9, s. 2.

²¹ *Polen Express soll Lust auf Polnisch machen*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 22, s. 3.

Oba teatry reprezentują jeden region – Pomerania, ale nasza umowa to nie tylko nawiązanie do historii, ale też obowiązek współtworzenia przyszłości. Naszym zadaniem jako ludzi teatru jest nie niwelowanie tych różnic, ale uświadamianie ludziom, publiczności, w jak bogatym kulturowo regionie żyje²².

Symbolicznego wymiaru nabierają te polsko-niemieckie projekty, które odwołują się do bolesnej dla wzajemnych stosunków „hipoteki historycznej”. W publikacjach prasowych z obu stron podkreśla się, jak istotną wartością jest pamięć historyczna. I tak w prasie ukazała się informacja o odbudowie zniszczonego podczas drugiej wojny światowej we Frankfurcie nad Odrą domu Bolfrasa (Bolfras-Haus), w którym ma powstać, nieprzypadkowo, polsko-niemiecka informacja turystyczna prowadzona przez miasta partnerskie – Frankfurt i Słubice²³. Na polsko-niemieckim pograniczu inicjowane są działania, których celem jest utrzymanie pamięci o tragicznych wydarzeniach XX wieku, ich autorami są tak Niemcy, jak i Polacy. Z publikacji prasowych można się dowiedzieć, przykładowo, o pracach nad filmem dokumentalnym, kręconym w okolicach Chojny, pod tytułem *Poznałem najniebezpieczniejszego człowieka w Europie*. Jego bohaterem jest oficer SS – Obersturmbannführer Otto Skorzeny, który dowodził obroną przyczółka mostowego Schwedt oraz doprowadził do uwolnienia z aresztu w Gran Sasso włoskiego dyktatora Benita Mussoliniego²⁴. Innym przykładem jest informacja o najnowszych doniesieniach amerykańskich historyków, którzy dowodzą, że liczba hitlerowskich miejsc zagłady jest dużo wyższa, niż zakładano i że znajdowały się one również na dzisiejszym Pomorzu Zachodnim, a w samym Szczecinie mogło ich być około 100²⁵.

Sytuacje konfliktowe

Pogranicze to amalgamat różnych cech; społeczności międzykulturowe żyjące na tym samym terytorium wchodzą ze sobą w różnorakie interakcje²⁶, które przybierają różne postaci – od kooperacji do asymilacji. Jednym z elementów jest opozycja, w tym również konflikt²⁷ czy sytuacje problemowe. Istotną

²² Operowa współpraca ponad granicami, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 3, s. 1 oraz Wagner-Koproduktion im deutsch-polnischen Grenzland, „Transodra Presseschau” 2013, nr 4, s. 3.

²³ Powstanie polsko-niemiecka informacja turystyczna, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 6, s. 6.

²⁴ Dokumentarfilm über Otto Skorzeny, „Transodra Presseschau” 2013, nr 12, s. 4.

²⁵ Weit mehr Zwangsarbeiterlager als bisher vermutet, „Transodra Presseschau” 2013, nr 11, s. 3.

²⁶ P. P. Grzybowski, *Edukacja w warunkach zróżnicowania kulturowego*, „Przegląd Pedagogiczny” 2007, nr 1, s. 57.

²⁷ U. Kaczmarek, *Problemy kulturowe pogranicza*, [w:] *Regionalizm pomorski. Historia, kultura, towarzystwa społeczno-kulturowe*, t. 1, Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych

rolę w ich rozwiązywaniu mogą odgrywać środki masowego przekazu, wyznaczające zakres pożądanych interakcji społeczności zamieszkujących obszary pogranicza.

Zjawiskiem konfliktogennym są wciąż występujące na obszarach transgranicznych kradzieże i przestępczość, które przez niektórych są traktowane jako stereotypowe postrzeganie Polaków, a w rzeczywistości stanowią codzienne doświadczenie dla mieszkańców tych obszarów. Na ten problem zwrócił uwagę, podczas VI Polsko-Niemieckich Dni Mediów, Andrzej Kotula (współzałożyciel Polsko-Niemieckiego Klubu „Pod Stereo-Typami”), który powiedział wprost:

[...] polska opinia publiczna nie zdaje sobie sprawy ze skali tego zjawiska. Żyjemy w iluzji, a to przede wszystkim przez dziennikarzy, którzy takich spraw nie nagłaśniają [...]. Polska przestępczość na niemieckich terenach przygranicznych nie jest więc mitem [...]. Polacy nie zdają sobie też sprawy z tego, że rzadko i za mało dziennikarze z Polski piszą na ten temat²⁸.

Dla Andrzeja Kotuli oczywiste jest, że etyka zawodowa dziennikarzy obliguje ich do podejmowania tematów trudnych, dlatego w polskich mediach problem ten powinien być szerzej opisywany. W wypadku niemieckiej prasy informacje o różnego rodzaju przestępczości występującej na obszarach transgranicznych pojawiają się na bieżąco. Tak było choćby w przypadku zlikwidowania plantacji konopi uprawianej przez Polaków w przygranicznej miejscowości Löcknitz; była to największą jak dotąd uprawa odkryta na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego²⁹. Fakt ten został odnotowany również w polskiej prasie („ogrom przedsięwzięcia zaskoczył samych policjantów Centralnego Biura Śledczego i funkcjonariuszy Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej”³⁰; uprawa była prowadzona na skalę przemysłową). Na łamach niemieckiej prasy można było przeczytać o pozytywnym bilansie współpracy służb granicznych obydwu krajów oraz o konieczności utworzenia kolejnych polsko-niemieckich zespołów śledczych do walki z przestępczością na pograniczu³¹.

Analiza treści publikacji prasowych niemieckich dziennikarzy prowadzi do ciekawych spostrzeżeń. W tekstach prasowych podkreśla się wagę problemu i konieczność jego sprawnego rozwiązania. W niemieckich publikacjach widoczny

Towarzystw Kultury, Szczecin 1999, s. 138; A. Sadowski, *Socjologia pogranicza*, [w:] *Wschodnie pogranicze w perspektywie socjologicznej*, red. A. Sadowski, Fundacja Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych, Białystok 1995, s. 12.

²⁸ Materiały własne autorki: VI Polsko-Niemieckie Dni Mediów, Wrocław 6–8 czerwca 2013; *Warsztat 1: Czy interesuje nas pogranicze?*

²⁹ *Polacy uprawiali największą w landzie plantację konopi*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 15, s. 1.

³⁰ *Riesige Marihuana-Plantage nahe der Grenze*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 1, s. 15.

³¹ *Jubileusz z kradzieżą w tle*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 1, s. 6.

jest pragmatyzm, opierający się na prawdzie, która stanowi wartość i od której uzależniona jest praktyczna skuteczność i użyteczność głoszonych tez. To niemieccy dziennikarze wielokrotnie pisali o nieskuteczności funkcjonowania dotychczasowego polsko-niemieckiego systemu wczesnego ostrzegania przed problemami przestępczości polsko-niemieckiego pogranicza. Wprost powiedział o tym minister spraw wewnętrznych Brandenburgii Dietmar Woidke, według którego dotychczasowa umowa o współpracy, pochodząca z 2002 roku, kiedy granica na Odrze i Nysie nie była jeszcze otwarta, nie obejmuje zjawisk, jakie występują obecnie³². Efektem tego jest znaczny (od przystąpienia Polski do strefy Schengen) wzrost na pograniczu przestępczości pospolitej, której zapleczem i rynkiem zbytu jest w znacznej mierze obszar po polskiej stronie granicy. Podczas jednej z konferencji prasowych niemiecki minister wskazał na konieczność powołania dodatkowych patroli policji na pograniczu, a także wypowiedział się zdecydowanie, że brak porozumienia z polską policją „rozczarowuje”³³. Problem podpisania nowego polsko-niemieckiego porozumienia o współpracy policji obu krajów był również opisywany i w innych tytułach. Brandenburski dziennik „Märkische Oderzeitung” zacytował wypowiedź rzeczniczki polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, która stwierdziła, że nowe ustalenia nie są potrzebne, ponieważ na pograniczu działają już wspólne patrole prewencyjne oraz drogowe³⁴. Jak widać obie strony – polska i niemiecka – odmiennie podchodzą do tego problemu. Tezy głoszone przez niemieckie elity polityczne, jak można odnieść wrażenie, nie są traktowane poważnie przez polski rząd. Z publikacji zamieszczanych w niemieckiej prasie można jednak wnioskować, że problem jest poważny. I tak, opublikowano w niej między innymi wyniki badań opinii publicznej, z których wynika, że 50 proc. mieszkańców Brandenburgii czuje się obecnie mniej bezpiecznie niż przed wejściem Polski do strefy Schengen. Mieszkańcy pogranicza mają swoją wizję poprawy bezpieczeństwa; zdaniem 90 proc. ankietowanych na pograniczu powinno pojawić się zdecydowanie więcej policjantów, również dodatkowe wspólne polsko-niemieckie patrole³⁵.

W analizowanych publikacjach prasowych wielokrotnie powtarzaniem wątkiem jest „wspólnota interesów” w walce z przestępczością na obszarach pogranicza. Idea współpracy zakłada bowiem, że służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo

³² *Brandenburgia planuje nową umowę o współpracy z polską policją*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 3, s. 5.

³³ *Patrole zostają na czas nieokreślony*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 8, s. 6.

³⁴ *Polacy hamują podpisanie umowy z niemiecką policją*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 13, s. 4.

³⁵ *Mieszkańcy pogranicza nie czują się bezpiecznie*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 20, s. 1.

po stronie niemieckiej i polskiej będą o wiele bardziej skuteczne niż odrębnie działające poszczególne formacje w obu państwach³⁶. Inicjatorem podjęcia działań jest strona niemiecka, która bądź negocjuje z polską policją warunki możliwej współpracy, na przykład w granicach miasta Gubin³⁷, bądź za pośrednictwem mediów informuje o konieczności uregulowania kwestii wzajemnej współpracy, by uniknąć chociażby takich sytuacji, jak odmowa przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Brandenburgii pokrycia kosztów akcji strażaków z Bad Freienwalde, którzy pomagali polskiem strażakom ugasić pożar na targowisku w przygranicznej polskiej miejscowości³⁸.

Strategia skuteczności, rozumiana jako zgodność wyniku działania z jego celem, jest ściśle skorelowana z wartością prawdy – zgodności głoszonej opinii z opisywaną rzeczywistością. Na łamach niemieckiej prasy poruszono więc między innymi fakt, że wzrost przestępczości w regionie przygranicznym, w tym szczególnie kradzieży samochodów, próbują wykorzystać niemieccy kierowcy, którzy, pozorując kradzież pojazdu, chcą wyłudzić odszkodowanie od ubezpieczyciela (zgłaszając na policji zaginięcie samochodu, podczas gdy w rzeczywistości sprzedali go w Polsce lub porzucili³⁹). Innym przykładem jest publikacja prasowa, w której minister Woidke, korzystając z pośrednictwa prasy, przeprosił za samosąd, jakiego dopuścili się mieszkańcy przygranicznej miejscowości Kremmen na polskich pracownikach sezonowych, których pobito i uwięziono. Pretekstem było podejrzenie włamania do domu jednorodzinnego. Jak pokazało śledztwo, polscy pracownicy nie mieli nic wspólnego z tym przestępstwem⁴⁰.

Niektóre z analizowanych publikacji prasowych poświęcone codziennym wydarzeniom pogranicza stanowią swoistego rodzaju papierek lakmusowy polsko-niemieckich stosunków, będąc jednocześnie doskonałym materiałem badawczym nie tylko dotyczącym stereotypów, ale i autostereotypów, gdy „swoją tożsamość określa się w relacji do członków innych grup”⁴¹, gdy opozycja jest niezbędna do budowania własnej tożsamości⁴². Przykładem może być publikacja prasowa

³⁶ *Gemeinsames Zentrum begeht fünften Geburtstag*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 1, s. 12.

³⁷ *Gespräche über gemeinsame Polizeidienste in Grenzstadt*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 4, s. 6.

³⁸ *Pomogli przy pożarze, teraz za to zapłacą*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 9, s. 5.

³⁹ *Pozorują kradzież, by wyłudzić odszkodowanie*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 10, s. 4.

⁴⁰ *Minister przeprosza za samosąd na Polakach*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 18, s. 1.

⁴¹ L. Korporowicz, *Wielokulturowość a międzykulturowość: od reakcji do interakcji*, [w:] *U progu wielokulturowości. Nowe oblicza społeczeństwa polskiego*, red. M. Kempy, A. Kapciak, S. Łodziński, Oficyna Naukowa, Warszawa 1997, s. 70.

⁴² J. Nikitorowicz, *Socjotechnika w edukacji regionalnej i międzykulturowej wobec celów i wartości młodzieży oraz idei zjednoczenia Europy*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w Polsce i na*

autorstwa Tomasza Maciejewskiego, dziennikarza szczecińskiego wydania „Gazety Wyborczej”. W tekście zatytułowanym *Niemcy ściągają podatek drogowy od Polaków. Nawet 2,5 tys. euro* pojawiła się następująca informacja:

Granicę polsko-niemiecką codziennie przekraczają tysiące „polskich” samochodów. Niemiecka skarbowka i służby celne wyłapują Polaków, którzy zamieszkali w przygranicznych wioskach w Meklemburgii i Brandenburgii, ale nie przerejestrowali aut. Nakazy zapłaty podatku drogowego – nawet za trzy lata wstecz – mogło otrzymać już kilkuset Polaków zameldowanych w Niemczech [...]. Niemieccy urzędnicy, tak jak ich koledzy w Polsce, w czasie kryzysu „szukają” pieniędzy i uszczelniają system podatkowy. Polacy zameldowani w przygranicznych miejscowościach pobierają m.in. Kindergeldy (zasiłki na dzieci w wysokości 187 euro miesięcznie), niektórzy dostają też Wohngeld (zasiłek mieszkaniowy). Sporo polskich rodzin melduje się po drugiej stronie granicy tylko po to, by skorzystać z pomocy socjalnej⁴³.

Takie ujęcie tematu gwarantowało zainteresowanie ogólnopolskich mediów; tekst ukazał się na portalu Gazeta.pl, Onet Biznes, a także w RMF24.pl.

Można stwierdzić, że im mniej lokalny charakter medium, tym więcej opinii na temat zjawiska wyrażają czytelnicy („Gazeta Wyborcza Szczecin” – 53 komentarze; Gazeta.pl – 225; Onet Biznes – 443). Z analizy treści opinii czytelników wyłania się przede wszystkim negatywny autostereotyp Polski i Polaków, którym przypisywane są cechy, takie jak: mataczenie i przywłaszczenie cudzego mienia (*niech się „kombinatorzy” nauczą, że Niemcy to nie Polska; gdzie pojawią się Polacy, tam zaczynają się „kombinacje”*). *Wszawę polskie gnoje zafajdali w Niemczech wszystkie dworce, śpią w dziurach, zbierają puszki, aby mieć na piwo i wino. Jedzą resztki z koszy na śmieci. Najechało się bydła z całej Polski; Narodek cwaniaczków, złodziejasków i kombinatorów. Podobnie kombinują jakby tu nie płacić w Niemczech podatku kościelnego⁴⁴) oraz negacja status quo Polski (*Ale widać, że obywatelom dzikiego kraju ciężko się w cywilizacji zaadaptować⁴⁵*). W opiniach pojawiała się również, co należy podkreślić, ambiwalentna i pozytywna stereotypizacja Niemiec i Niemców (*A durni Niemcy jeszcze ze swoich pieniędzy utrzymują ich dzieci, nawet te przebywające na stale w Polsce⁴⁶; Niemcy są dobrze zorganizowanym państwem i jakieś tam Polaczki nie będą wprowadzać im**

świecie, red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta, Wydawnictwo UŚ, Katowice 2000, s. 52.

⁴³ *Steuerfahnder in Vorpommern unterwegs*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 13, s. 4.

⁴⁴ http://forum.gazeta.pl/forum/w,70,143390315,,Niemcy_sciagaja_podatek_drogowy_od_Polakow_Nawet.html [dostęp: 3.05.2013].

⁴⁵ http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,13608363,Niemcy_sciagaja_podatek_drogowy_od_Polakow_Nawet.html?v=1&obxx=13608363#opinions [dostęp: 4.05.2013].

⁴⁶ http://forum.gazeta.pl/forum/w,70,143390315,,Niemcy_sciagaja_podatek_drogowy_od_Polakow_Nawet.html [dostęp: 3.05.2013].

bajzlu⁴⁷), a jednocześnie pojawiały się resentymenty historyczne (*pewnie miałeś dziadka w wermachcie* [oryginalna pisownia – dop. P.O.], *oni też tylko wykonywali rozkazy; I dlatego Dmowski bał się Niemców, a nie Rosjan. Głosił, że Rosjanie mogą nas zdominować militarnie, ale nie kulturowo. Natomiast Niemcy nam imponują i dlatego germanizacja, byleby robiona bez przymusu, może być błyskawiczna*⁴⁸).

Zakończenie

Według Mariana Golki komunikowanie międzykulturowe to swoisty przekład, przyswojenie⁴⁹; w procesach tych istotną rolę odgrywają środki masowego przekazu, które należy traktować jako wartość społeczną i cywilizacyjną, gdyż są one nośnikami transmisji kulturowej, „działającej w sposób nieskoordynowany, zmienny, pośpieszny, a przy tym coraz bardziej powszechny”⁵⁰. Jeżeli założymy, że przekazy medialne kształtują potrzeby „wychodzenia” na pogranicza kulturowe, wzbudzają potrzeby poznawcze i emocjonalne (jak na przykład zdziwienie, odkrywanie, prowadzenie dialogu, negocjacji, wymiana wartości, tolerancja), wówczas dziennikarstwo obszarów pogranicza może być jednym z elementów edukacji międzykulturowej⁵¹.

Na pograniczach zachodzą procesy przenikania przez granice ludzi, ich wytworów, idei, wzorów, życia, wartości⁵², co znajduje odzwierciedlenie w publikacjach prasowych polskich i niemieckich dziennikarzy. Publicyści pogranicza przez interpretację opisywanych wydarzeń kształtują światopogląd i osobowość mieszkańca pogranicza i to nie tylko przez to, o czym piszą, ale i przez to, o czym nie piszą.

Publikujący na portalu dziennikarze „Transodry” są skupieni wokół Polsko-Niemieckiego Klubu „Pod Stereo-Typami”, znają się od wielu lat, a tematyka pogranicza jest im bliska. Swoją zawód traktują jako swoistego rodzaju misję i odpowiedzialność, z ogromnym zaangażowaniem więc budują, rozwijają i pielęgnują wzajemną współpracę, chcą urzeczywistnić polsko-niemiecki dialog, przewycię-

⁴⁷ http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,13608363,Niemcy_sciagaja_podatek_drogowy_od_Polakow_-_Nawet.html?v=1&obxx=13608363#opinions [dostęp: 4.05.2013].

⁴⁸ <http://biznes.onet.pl/forum/niemcy-sciagaja-podatek-drogowy-od-polakow,835212,1,czytaj-popularne.html> [dostęp: 4.05.2013].

⁴⁹ M. Golka, *Imiona wielokulturowości*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 2010, s. 196.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 288.

⁵¹ J. Nikitorowicz, *Pogranicze. Tożsamość...*, *op. cit.*, s. 126.

⁵² M. Golka, *Imiona wielokulturowości...*, *op. cit.*, s. 285.

zać bariery wzajemnej niewiedzy o kraju sąsiada. Wieloletnia współpraca dziennikarzy obydwu krajów powoduje, że tworzone przez nich teksty prasowe (choć publikowane w mediach narodowych⁵³) nie są efektem jednokierunkowego procesu, a opierają się na współdziałaniu i dialogu, zbliżaniu swoich czytelników. Efektem tego jest pojmowanie pogranicza i jego kultury jako zjawiska dynamicznego, podlegającego ciągłej zmianie, w przypadku którego niezwykle istotną kwestią jest bieżąca obserwacja obyczajowości, ignorancji, złej woli, własnych i cudzych lęków czy uprzedzeń. Takie ujęcie pogranicza wymaga wypracowania odpowiedniego modelu interakcji między przedstawicielami odmiennych kultur i systemów⁵⁴ (Fred Casmir nazwał ją *trzecią kulturą*⁵⁵). Modelem, w którym otwartość i tolerancja na wszelkiego typu odmienne zachowania będzie wartością, a poznanie i obcowanie z innymi, praktyczne współżycie czy współpraca, wspólne rozwiązywanie różnego rodzaju konfliktów⁵⁶ celem. Takie podejście może być podstawą łagodzenia sporów, wyjaśniania nieporozumień, identyfikowania sprzeczności w imię prawdy i sprawy – wspólnego dobra mieszkańców pogranicza. Taka perspektywa wymaga odejścia od tradycyjnego pojmowania pogranicza, w którym „większą rolę odgrywała terytorialność, w nowym zaś większą symboliczność; w starych ważna jest historyczność, natomiast w nowym związek z przeszłością jest niewielki”⁵⁷. I pomimo że tematyka historyczna wciąż jest obecna, czego przykładem są analizowane publikacje prasowe (dla przypomnienia: z pierwszej połowy 2013 roku), to terażniejszość coraz rzadziej jest odnoszona do wydarzeń z przeszłości.

⁵³ Spośród mediów funkcjonujących na obszarach pogranicza autorka wyodrębnia te o charakterze narodowym, a także transgraniczne projekty medialne, które są osobnym podmiotem rozważań naukowych (zostały opisane w artykułach: *Media z polsko-niemieckiego pogranicza. Wybrane szczecińskie przypadki*, [w:] *Kultura – media – etyka. Media w perspektywie etycznej i kulturowej w kontekście rewolucji teleinformatycznej*, red. P. Pawlak, W. Strzelecki, G. Jorge Morais da Costa, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań–Gniezno 2012, s. 53–76; *Media jako narzędzie w dialogu międzykulturowym na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza. Współpraca redakcyjna „Gazety Lubuskiej” i „Lausitzer Rundschau”*, [w:] *Media w edukacji. Obszary lokalności – różnorodność współczesności*, red. A. Roguska, Fundacja na rzecz Dzieci i Młodzieży „Szansa”, Siedlce 2013, s. 115–139).

⁵⁴ F. Casmir, *Budowanie trzeciej kultury: zmiana paradygmatu*, [w:] *Komunikacja międzykulturowa. Zderzenia i spotkania*, red. A. Kapciak, L. Korporowicz, A. Tyszka, Instytut Kultury, Warszawa 1996, s. 40.

⁵⁵ Więcej na ten temat w referacie *Media w wielości przestrzeni polsko-niemieckiego pogranicza – rozważania na temat pojęcia granicy i inności w świetle teorii „trzeciej kultury” Freda Casmira*, wygłoszonym podczas konferencji „Europa w mediach. Media w Europie” (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, 20–21 maja 2013 roku).

⁵⁶ A. Rosół, *Edukacja wobec wyzwań wielokulturowości*, [w:] *Edukacja wobec wielokulturowości*, red. M. Janukowicz, K. Rędziński, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Częstochowa 2002, s. 133.

⁵⁷ M. Golka, *Imiona wielokulturowości...*, s. 261.

W tytule artykułu zawarto sformułowanie „wartościowe media”. Jakże zatem funkcje powinny pełnić media funkcjonujące na obszarach pogranicza, aby można je było określić wartościami? Jako pierwsza wyłania się funkcja edukacyjna kompensowania braków w wiedzy na temat złożoności pogranicza, które niełatwo poddaje się opisowi, gdyż ma charakter zamazany, nieostry, a wiele procesów jest uwypuklonych. Media mogą dostarczać wiedzy o świecie, wyjaśniać pewne zjawiska występujące na pograniczu. Wymaga to jednak rezygnacji z narodowej (krajowej) perspektywy postrzegania opisywanych zjawisk po to, by nie zniekształcać ich obrazu. Należy jednak stwierdzić, że polonocentryczny punkt widzenia nadal jest obecny w polskich mediach opisujących prawicowe radykalizmy występujące szczególnie na obszarach landów wschodnich. Polscy publicyści koncentrują swoją uwagę głównie na antypolskich hasłach, brakuje szerszego wyjaśnienia tego złożonego problemu, a przecież sukcesy wyborcze NPD opierają się nie tylko na antycudzoziemskości, ale i mają wiele innych przyczyn, uwarunkowanych politycznie czy gospodarczo.

Za kolejną ważną funkcję mediów należy uznać informacyjną, która w przypadku opisywanych tekstów polegała przede wszystkim na rozbudzaniu wiedzy o pograniczu, tworząc tym samym „przestrzeń publicznej debaty”⁵⁸, która może być źródłem różnego rodzaju transgranicznych doświadczeń.

Niniejszy artykuł może być przyczynkiem do dyskusji na temat kondycji współczesnego dziennikarstwa transgranicznego, stanowiącego jeden z elementów komunikacji międzynarodowej. Zaprezentowane w artykule fragmenty publikacji prasowych polskich i niemieckich dziennikarzy są dowodem, że komunikacja może się opierać na partnerstwie, współpracy i wzajemnym zaufaniu, a linia podziału między dwoma światami, nazwijmy je w uproszczeniu: „światem zaangażowania w budowę dobrego sąsiedztwa” a „światem *désintéressement*, dystansu, sceptycyzmu i niechęci wobec niego”, nie biegnie wzdłuż Odry i Nisy, tylko w poprzek⁵⁹.

Bibliografia

- Będzie połączenie kolejowe Berlina ze Świnoujściem?*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 2.
- Brandenburgia planuje nową umowę o współpracy z polską policją*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 3.
- Brandenburgia zachęca byłych mieszkańców do powrotu*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 1.

⁵⁸ J. Jastrzębski, *Na rynku wartości. O mediach i etyce dziennikarskiej*, Wydawnictwo UWr, Wrocław 2009, s. 71.

⁵⁹ J. Miłosz, A. Kotula, *Polsko-niemieckie stosunki transgraniczne*, „Biuletyn Niemiecki” 2013, nr 36, s. 11.

- Casimir F., *Budowanie trzeciej kultury: zmiana paradygmatu*, [w:] *Komunikacja międzykulturowa. Zderzenia i spotkania*, red. A. Kapciak, L. Korporowicz, A. Tyszka, Instytut Kultury, Warszawa 1996.
- Cottbus wirbt per Bus in der polnischen Partnerstadt*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 6.
- Dokumentarfilm über Otto Skorzeny*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 12.
- Gemeinsames Zentrum begeht fünften Geburtstag*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 1.
- Gespräche über gemeinsame Polizeidienste in Grenzstadt*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 4.
- Goban-Klas T., *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, WN PWN, Warszawa 2004.
- Golka M., *Imiona wielokulturowości*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 2010.
- Grzybowski P. P., *Edukacja w warunkach zróżnicowania kulturowego*, „Przegląd Pedagogiczny” 2007, nr 1.
- Jastrzębski J., *Na rynku wartości. O mediach i etyce dziennikarskiej*, Wydawnictwo UWr, Wrocław 2009.
- Jubileusz z kradzieżą w tle*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 1.
- Kaczmarek U., *Problemy kulturowe pogranicza*, [w:] *Regionalizm pomorski. Historia, kultura, towarzystwa społeczno-kulturowe*, t. 1, Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, Szczecin 1999.
- Korporowicz L., *Wielokulturowość a międzykulturowość: od reakcji do interakcji*, [w:] *U progu wielokulturowości. Nowe oblicza społeczeństwa polskiego*, red. M. Kempy, A. Kapciak, S. Łodziński, Oficyna Naukowa, Warszawa 1997.
- Mieszkańcy pogranicza nie czują się bezpiecznie*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 20.
- Mikułowski-Pomorski J., *Współczesny problem kulturowości i wielokulturowości w komunikowaniu*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2007, nr 2963.
- Miłosz J., Kotula A., *Polsko-niemieckie stosunki transgraniczne*, „Biuletyn Niemiecki” 2013, nr 36.
- Minister przeprosza za samosąd na Polakach*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 18.
- Most w Mescherin oficjalnie otwarty*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 21.
- Na Uznamie boją się o swoje bezpieczeństwo*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 6.
- Niemieckie gminy krytykują powolny remont linii kolejowej Berlin–Szczecin*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 2.
- Nikitorowicz J., *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*, Trans Humana, Białystok 1995.
- Nikitorowicz J., *Socjotechnika w edukacji regionalnej i międzykulturowej wobec celów i wartości młodzieży oraz idei zjednoczenia Europy*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie*, red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta, Wydawnictwo UŚ, Katowice 2000.
- Olechowska P., *Media jako narzędzie w dialogu międzykulturowym na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza. Współpraca redakcyjna „Gazety Lubuskiej” i „Lausitzer Rundschau”*, [w:] *Media w edukacji. Obszary lokalności – różnorodność współczesności*, red. A. Roguska, Fundacja na rzecz Dzieci i Młodzieży „Szansa”, Siedlce 2013.

- Olechowska P., *Media z polsko-niemieckiego pogranicza. Wybrane szczecińskie przypadki*, [w:] *Kultura – media – etyka. Media w perspektywie etycznej i kulturowej w kontekście rewolucji teleinformatycznej*, red. P. Pawlak, W. Strzelecki, G. Jorge Morais da Costa, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań–Gniezno 2012.
- Operowa współpraca ponad granicami*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 3.
- Patrole zostają na czas nieokreślony*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 8.
- Polacy hamują podpisanie umowy z niemiecką policją*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 13.
- Polacy uprawiali największą w landzie plantację konopi*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 15.
- Polacy uratują handel?*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 13.
- Polen Express soll Lust auf Polnisch machen*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 22.
- Polsko-niemieckie centrum spotkań otwarte*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 22.
- Pomogli przy pożarze, teraz za to zapłacą*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 9.
- Powstanie nowe przejście graniczne z Polską?*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 13.
- Powstanie polsko-niemiecka informacja turystyczna*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 6.
- Pozorują kradzież, by wyłudzić odszkodowanie*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 10.
- Riesige Marihuana-Plantage nahe der Grenze*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 1.
- Rosół A., *Edukacja wobec wyzwań wielokulturowości*, [w:] *Edukacja wobec wielokulturowości*, red. M. Janukowicz, K. Rędziński, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Częstochowa 2002.
- Sadowski A., *Socjologia pogranicza*, [w:] *Wschodnie pogranicze w perspektywie socjologicznej*, red. A. Sadowski, Fundacja Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych, Białystok 1995.
- Sakson A., *Mazurzy – społeczność pogranicza*, Instytut Zachodni, Poznań 1990.
- Statki wycieczkowe przewiozą w lecie pierwszych turystów*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 4.
- Steuerfahnder in Vorpommern unterwegs*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 13.
- Szkolenie dla polskich i niemieckich nauczycieli*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 8.
- Transgraniczny autobus bije rekordy popularności*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 9.
- Wagner-Koproduktion im deutsch-polnischen Grenzland*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 4.
- Weit mehr Zwangsarbeiterlager als bisher vermutet*, „Transodra Presseschau” 2013, nr 11.
- Wspólna edukacja na Uznamie*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 9.
- Wspólna strefa ekonomiczna ożywi region*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 1.
- 150 kilometrów polsko-niemieckiej ścieżki rowerowej*, „Przegląd Prasy Transodra” 2013, nr 17.

Źródła internetowe

- <http://biznes.onet.pl/forum> [dostęp: 4.05.2013].
- <http://forum.gazeta.pl> [dostęp: 3.05.2013].
- <http://wiadomosci.gazeta.pl> [dostęp: 4.05.2013].